UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Vtilitas

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

...ſt illis operum prudentia maior,
...& artifices qui facit, vſus adeſt.

Anthol. Sac. Iac. Bill.

...mundis non eſt idem omnibus vſus,
Nec ... paribus cuncta ferunt animis.
Namq; ... blanda inſtant, non aſpera frangunt.
Sed fidei ... gaudia vera iuuant.
Terra autem & fœni breuiter florentis amator,
... optatis ſeu fruitur miſer eſt.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

... ἄσκησιν προσλαβοῦσα τελείας τῶν ἐπαινετῶν ... τεύξεται.
... indoles præſtans perpetuam exercitationem nacta, ... actionum incrementum ſuſcipiet, aſſequeturq;, *Matt.* ...

... nec Imperatores, nec oratores, quamvis artis præce... quicquam magna laude dignum, ſine vſu & exerci... poſſunt. *Cic. 1. Offic.*

... magiſter eſt optimus. *Pro C. Rab. Poſth.*

... frequens omnium magiſtrorum præcepta ſuperat. *1. de* ...

... omnium rerum magiſter, *Cæſ. l. 2. de bello Ciuili.*

... longe tempore verus eſt legum corrector. *Liuius Decad.* ...

... honeſta & vtilia videntur vtentibus, quando quis rectè ..., turpia verò & detrimentoſa, quando malos patronos & ... ſunt nacta. Huius autem rei cauſa eſt ipſa natura, quę ad... quaſdam etiam inſitas peſte. *Dion. Halic. lib. 5.*

... eſt optabilior habitu, finis autem vſu. *Ariſtot. mag. mor. 1.* ...

... & habitus quorum eſt, ſemper melius, & optabilius eſt vſus ... *idem, ibid.*

... proprie de vtilibus dicitur. *Alex. Aph. 3. top. c. 3.*

... & poſſeſſio de inſtrumentis, & quod his proportione re... dici conſueuit, habitus vero; & operatio de qualitatibus, ... alia aliqua re conſideratæ eam perficiunt. *Euſt. Ethic.*

... & vtenſile differunt, nam vſus eſt ſecundum quem aliqui... vti ſolemus: vtenſile eſt, quo ſecundum ipſum vſum vti... artes quidem & omnes habitus non ſunt vtenſiles, ſed tales, vt ... vti, *idem, 4. Ethic. c. 1.*

... omnis fit per tactum: nam vſum vocamus, prout vti eſt cum ... frui, & delectatione. *idem 3. Eth. tract. 3. c. 4.*

... omnis ad alterum refertur, non ad ſeipſum. *idem, Ethic. 4.* ... *c. 2.*

... & quo vtitur, oportet differre *Ar. de iuuent. & ſenec. vita* ... *c. 2.*

¶ SIMILITVDINES.

... Roterodami. Nihil proiectius excrementis animantium, ... ſtercorandis agris præcipuum habet vſum: Ita nulla res eſt ..., quæ non aliqua proſit, ſi noris vti. *in Simil.*

... ſcorpius ſi poſt ictum admoueatur vulneri venenum ad ſe ...: ita nihil eſt tam noxium, quin ſecum adferat remedium ſui ... quis modo vti nouerit. *in Simil.*

¶ ADAGIA.

... qui neſcit ad mare.

... in Pœnulo. Id eſt. Qui rem commode conficere nequit, is ... ratione conficiat neceſſe eſt.

... poſſumus, quando vt volumus non licet. ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέ... ὡς δυνάμεθα.

... monemur tempori ac neceſſitati ſeruiendum eſſe. Es gehet ... nit wie man will. Item, Man muß alſo vor gut ne... es beſſer wird.

... ando id fieri non poteſt.

... et id quod adeſt boni conſulere. Et Mart. Quod ſis, eſſe velis.

... es nicht beſſer ſein mag.

... est oſſa poſt panem. ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ᾽ ἄρτον.

... dici ſolere ait Zenodotus, qui penuria meliorum amplectun... deteriora. Quo licebit vti quum indicabimus rem vſu, non opinio... ...andam.

... adſint carnes taricho contentos eſſe oportet. ἂν μὴ παρῇ ... τῷ ταρίχῳ.

... da ſalſamenta egenti carnium. Senſus hic eſt vbi non eſt ... meliorum, boni conſulere oportet, quæcunq; contingunt.

... dus ſit, qui citharœdus eſſe non poſſit.

... dicitur in eos qui malunt in multo inferiore ordine alicu... momenti quam inter excellentes negligi. Nec male qua... eos, qui deſperatione meliorum ad humiliora ſeſe conſe...

... non poſſis, aſinum agas. εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον.

... Si non potes vt vis, vtcunq; potes facito ſi fortuna ſplendi... eam fortem, quæ contingit, boni conſulas. Wer nit

Kalck hat / Der muß mit Leymen mauren. Item, Man m... mit pferden pflügen / Die man hat, Man muß mit Eulen beitzen, wo nit Habich vorhanden ſein.

Altera nauigatio. δεύτερος πλοῦς.

Conuenit, vbi quoties quæ potiſſima fierent, non contingunt, ad proxima confugitur auxilia.

Præſentem fortunam boni conſule. τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι.

Admonet adagium ne nos maceremus alienarum rerum cupiditate, ſed quæcunq; contigit ſors, eam velut optimam amplectamur. Man muß nemen wie es kompt. Du muſt der zeit vnd deß glücks erwarten.

Præſentem mulge, quid fugientem inſequeris? τὴν παρεῦσαν ἄμελγε· τί τὸν φεύγοντα διώκεις?

Præſens lucrum non omittendum ſpe commodorum. Germani dicunt: Nimb an was dir werden mag / vnd laß das ander fahren.

Quod adeſt boni conſule.

Oportet boni conſulere quicquid à fortuna conceditur. Eſſet was jhr findet / vnd dencket was jhr wöllet. Item, Nemet für gut / ein ander mal wird es beſſer.

Quæ dantur. τὰ μετὰ διδόμενα.

Admonet adagium, quod à fortuna datur, id boni conſulendum eſſe, & ferendum æquo animo, quod mutari non queat.

Quod datur.

Nonius Marcell. citat hunc verſiculum è Cæcilio Plotio:

Pattere quod dant quando optima non danunt.

Danunt antiquè dictum eſt, pro dant, conuenit cum præcedente τὰ μετὰ διδόμενα.

¶ FABVLAE.

De Satyro & igne.

Allata igne in terras, quem Heſiodus ſcribit Prometheum Ioui furto ſubtractum apportaſſe mortalibus: tum igitur Satyrum delectatum ſplendore & claritate flammæ voluiſſe aiunt plecti ignem & oſculari: Sed Promethea monuiſſe, futurum hoc cum detrimento barbæ ipſius: Aduret enim hanc, inquit, & cum cruciatu exulcerabit mentum. Ibi ferunt Satyrum repræhendiſſe factum Promethei, qui malum ſplendidum mortalibus attuliſſet. Prometheum vero docuiſſe malum nō eſſe. Nam vrere quidem ignem, ſed lucem etiam atque calorem ſuppeditare, cum ad vitæ iucunditatem, tum omnium atrium vſum & opificia, ſi quis illo vti rectè ſciat.

Fabula docet, exquirendum vſum verum in rebus omnibus, ne peruerſa vſurpatione damna nobis accerſamus.

Vtilitas.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

VTilitas, Græce ὠφέλεια, ας, ἡ, & ὄφελον, vtinam & ὠφέλιμος, ου, ὁ, ἡ, vtilis dicitur dupliciter, ſcilicet ſicut via ad finem, vt meritum ad beatitudinem & ſicut pars ad totum, vt miniſteria angelorum ad beatitudinem eorum, *ex B. Thom. 1 par. q. 62. art. 9.*

Vtilitas, vtilis & vtiliter, ab vtor ducuntur.

Vtilitas, Græce φαυλότης, ητος, ἡ, & φαῦλος, ου, ὁ, ἡ, vilis dicitur. Vile autem proprie dicitur, quod parum valet, cuius contrarium eſt carum. Venit autem vilis à villa, vt quidam volunt, vna litera abiecta quoniam omnia in villa viliora ſunt, & minori pretio venduntur quam in vrbe. Hinc vile pro abundanti ponitur, quia quicquid nimis abundat, vile eſt, hoc eſt, paruo venditur pretio. Virg.

Vilemque phaſelum.

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Communem vtilitatem apud te vniuerſæ multitudinis conſidera. *Macca 2. c. 4.*

¶ SENTENTIÆ PATRVM.

Vtilior eſt in conflictu lorica ferrea, quam ſtola linea licet hæc ſit oneri, illa honori. *Bern. in quodam ſerm.*

Hæc dicta ſunt de ſermone, de virtute, de pecuniis, de omni diſpenſatiōne quæ vnicuique commiſſa eſt. Vnumquemque enim ad communem vtilitatem vti oportet his quæ habet, ſiue ſapientia, ſiue principatu, ſiue diuitijs, non ac nocumentum contribulium. *Chryſ. ſuper illud Matth. 25. Beat.*

Commodum enim debet eſſe cum modo tantum: ſi menſuram æqualitatis exceſſerit, vim ſui nominis non habebit. *Caſſ. lib. 2. epiſt.*

¶ DICTA POETARVM.

Periand. per Auſo.

Nunquam diſcedat vtile à decoro.

Ter. Hec. 5. 2.

Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquum
eſt ferre.

Ouid. 2. Pont. 3.

Turpe quidem dictu ſed ſi modo vera fatemur,
Vulgus amicitias vtilitate probat.

Cura quid expediat prior eſt, quàm quid ſit honeſtum,
Et cum fortuna ſtatq́ue, caditq́ue fides.
Nec facile inuenies multis in millibus vnum,
Virtutum precium qui putet eſſe ſuis.
Ipſe decor recti facti ſi præmia deſint,
Non mouet & gratis pœnitet eſſe probum.
Nil niſi quod prodeſt carum eſt, an detrahe menti
Spem fructus auidæ, nemo petendus erit.
At reditus iam quiſq́ue ſuos amat, & ſibi quid ſit
Vtile ſollicitis computat articulis.
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Præſtat, & in quæſtu pro meretrice ſedet.

¶ SENTENTIÆ PHILOSOPHICÆ

Vtilitas eſt præſertim bonorum cõſeruatio aut abſentium comparatio, aut malorum inſtantium propulſio, aut futurorum incommodorum inhibitio, & hoc diuiditur in corpus, animam & res externas. *Ariſt. reth. ad Alex.*

Vtilitatem vbique quærere non congruit magnanimo, & ingenuo homini. *idem polit.* 8. *c.* 3.

Vtilitas libri poſteriorum prima eſt vtilitas ſcientiæ logicos, ex notitia entium veritatis vniuerſaliter. *Auer.* 1. *poſter.*

Vtilitas introductionis Porphirii quatuor rebus deprehenditur facilem prædicamentorum cognitionem tradit, & integram definitionem, & perfectionem in rectam diuiſionis, & concluſionem veriſſimam in demonſtrationum. *Boet. in Porphyr. ex dialect.*

Vtilitas ſemper conſideratur ratione illius, quod eſt vtile, neceſſitas autem per ſe. *ibid.*

Vtilitas eſt circa futurum tempus. *Plat. in Theat.*

Vtilitas in continua rei poſſeſſione conſiſtit. *Leo Heb. de amo. dialect.*

Omnes expetimus vtilitatem, ad eamq́ue rapimur, nec facere aliter vllo modo poſſumus. nam quis eſt qui vitia fugiat? aut quis potius qui ea non ſtudioſe perſequatur? *Cic.* 3. *Offic.*

Nemo eſt quin putet expetendam eſſe maxime dignitatem, ſed vincit plerumq́ue. *Idem* 2. *Orat.*

Cum vtilitas ad ſe rapere, honeſtas contra reuocare ad ſe videtur, fit ut diſtrahatur deliberando animus, afferatq́ue ancipitem cogitandi curam.

Noſtræ vtilitates nobis omittendæ non ſunt cum iis ipſi egeamus, ſed ſuæ cuiq; vtilitati, quod ſine alterius iniuria fieri poſſit ſeruiendum eſt. *idem* 2. *Offic.*

Res honeſtæ & vtiles ſemper apud homines potius quam nuſquã opportune dici poſſit. *Dion. Halic. lib.* 11.

Præcipua vtilitas eſt, non iniuſtè agere. *Thucyd. lib.* 1.

Vtile iudicamus commune bonum tueri, & cum his qui periclitantur ex æquo bono agere. *idem, lib.* 3.

In bellis ſola ſpectari ſolet vtilitas. *Appian. lib. de bel. Pun.*

Communis vtilitas ſocietatis maximum eſt vinculum. *Liu. dec.* 4. *lib.* 6.

Facilè omnes appetunt quæ pro cunctorum vtilitate tentantur. *Iornand. de reb. Gotic.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Antiſthenes. Hoſtes ſemper obſeruandos eſſe dicebat, ideo quod hi primi omnium ſentiant, ſi quid delinquas. Igitur plurimum vtilitatis ex his capere poſſumus, cum errores noſtros caſtigari cognoſcimus, vt cognita corrigamus deinceps. *Laert. l.* 6. *c.* 1.

Anacharſis, Forum eſſe locum mutuis hominum fraudibus ac rapinis deſtinatum; notans mores vendentium, per fas nefasq́ue lucra venantium. *Laert. l.* 1. *c.* 9.

Lyſander. Cum egregius ſimulandi artifex euaſiſſet, at pleraque quæ crudeliter & auare gerebat, callidis fucis ornaret, iuſtum non alia re quam vtilitate, & honeſtum commodo mentiens, fatebatur quidem, veritatem mendacio præſtantiorem eſſe ſed vtriusq́ue dignitatem ac pretium vtilitate æſtimandum. Inuertit vir improbus philoſophorum dogma, qui quod honeſtum eſt, idem volunt vtile eſſe; hic quicquid eſſet vtile, idem ducebat honeſtum. *Plut.*

Cato Vticenſis, Cum Romam veniſſet, reuocatus eſt ab exercitu; non quidem vt ipſi gratificarentur, ſed quod per illum cito Carthaginem ſe capturos crederent. *Plut. in Rom. apoph.*

¶ SIMILITVDO.

Seneca. Quemadmodum incommodorum onere vsque ad miſerum non deprimitur; Sic commodorum inopia non deducitur à beatiſſimo, *Lib.* 2. *epiſt.* 93.

¶ HIEROGLYPHICVM.

Aiunt, qui ſacerdotum Ægyptiorum commenta curioſius ſectantur, *Tritonem ideo biformem* pingi ſolitum, ſuperiori quidem parte hominem; inferiori vero piſcem; vt ex humore nos vtilitatem & damnum conſequi moneremur: cum illi ex humana natura bonum ex piſce, non niſi perniciem interpretarentur. *Pier. Valer. lib.* 31. *pag.* 284. F.

¶ EMBLEMA.

Ex damno alterius, alterius vtili[tas]
Emblema. CXXV. Andr. Alci[at.]
Dum ſauis ruerent in mutua vulnera [...]
Vngue leana ferox, dente timendus a[...]
Accurrit vultur ſpectatum & prandia [...]
Gloria victoris, præda futura ſua eſt.

Vulgus.

¶ DEFINITIO ET ETY[...]

VVlgus, Græce εἰκαῖον, ȣ, τὸ, & εἰκαῖος, ȣ, ὁ, vul[...] *Hamon,* à verbo *Haman,* copioſus fuit, in co[...]gnationem habet cum *Hamah,* tumultuatus eſt [...] & *Hom,* turbauit cum tumultuatione, impetu [...]uit, tumultum magnum concitauit.

Eſt autem vulgus & maſculino & neutro ge[...] lior multitudo. Virg. *Sæuitq́ue animis ignobile vu[lgus]* [...] quidem volunt) à voluendo, quod ſtulte huc [...] Hinc vulgaris dicitur, hoc eſt, vilis ac communi[...]go, hoc eſt emitto, ac vile & quaſi commune o[...] etiam promulgo, quaſi prouulgo. Vnde lex pro[...] primum in vulgus educitur.

¶ LOCI BIBLICI

Vulgus, facile commouetur, *Matth.* 27. 24. [...] opinio de Chriſto, *Matth.* 16. 13. *Marc.* 8. 21. *Luc.* [...]

¶ SENTENTIAE POETI[CAE]

Iuuen. 12.

Sed quid
Turba tremens ſequitur fortunam ſe[...]
Damnatos idem populus ſi Nurſia Th[...]
Fauiſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectu[...]
Principis, hac ipſa Seianum diceret ho[...]
Auguſtum,

Sen. Her. fur. act. 1.

Inuidia faſtum, ac ſermo popularis pre[...]

Idem in Hyp.

Tradere turpi faſces populus
Gaudet, eosdem colit, atq́ue odit.

Sen. Oct. act. 4.

O funeſtus multis populis
Dirusq́ue fauor qui eum flatu
Vela ſecundo rates implenit
Vexitq́ue procul, languidus idem
Deſerit alto, ſæuoque mari.

Sen. Hen. fur. act. 1.

Illum populi fauor attonitum,
Fluctuq́ue magis mobile vulgus,
Aura tumidum vexit inani.

Hor. 1. epiſt. 19. ad Mœce[n.]

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia ven[...]
Impenſis cœnarum & trita munere [...]

Ouid. Met. 5.

Tum vero indomitas ardeſcit vulgus [...]
Telaq́ue coniiciunt.

Virg. 1. Æn.

Sæuitq́ue animus ignobile vulgus.
Iamque faces & ſaxa volant furor a[...]

Ouid.

Vulgus amicitias vtilitate probat

Populus conſentiens regnu[m ...] & aufert.

Quicunq́ue multis vir viris vnus præ[...]
Hoc debet his quibus praeeſt.
Praeeſſe debet neutiquam diutius
Hi quam volent, quibus praeeſt
Quid impotentes principes ſuperbi[...]
Quod imperant precario?

Ouid. l. 1. Triſt. eleg. 8.

Vtque comes radios per ſolis euntibu[s ...]
Cum latet hic preſſus nubibus illa [...]
Mobile ſic ſequitur fortunæ lumina [...]
Quæ ſimul inducta nube teguntu[r ...]

¶ PHILOSOPHICAE ET H[...]

Vulgi ingenium, ſequentia dicta detegun[t ...]

Omni populo ineſt malignum quiddam [...] rantes. *Plut in Politic.*

Multitudo vulgi, more magis quàm iu[...] quaſi prudentiorem ſequitur. *Salluſt. ad Cæ[ſ.]*

Vulgus ingenio mobili, ſeditioſum, atq; [...] rerum nouarum, quieti & otio aduerſum. [...]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN